

Öt verskötet

X809

Az őszinteségnek — ha a papír marandóságára készül — sokféle buktatója lehet. De aki lírába önti őszinteségét, annak mindenképpen állva kell maradnia. Még ha az őszinteség keserűségekkel és bizonytalanságokkal terhes is, mint ezúttal

Eörsi István Változatok egy közhelyre

címmel, a *Magvető* Kiadónál közreadott versel tanúk rá. „Meghalni mindig ráér az ember” — ennyi a közhely, amire Eörsi a címadó versben, de a kötet verseinek többségében is, változatokat keres. A közhely tudvalevően veszélyes dolog, hiszen többnyire igazságot takar — amely ezért vagy azért, de közhellyé torzult. S a torzulásokat variálni, akár versben is, csak nehezen eredményez más, mint újabb torzat — vagy torzót. Persze, a formával oly biztosan bántó költő, mint Eörsi, aki ráadásul máskülönbösen is szívesen érez rá a dolgok fanyarabb, groteszkerebb, ha úgy tetszik: meztelenebb oldalára — a közhellyel folytatott játék közben eljuthat a közhely leleplezéséig. S ha a versek konklúziója nem is mindig ez, de a versek közepe sokszor erről a leleplezésről szól. A költő a mércét a címtémával önmaga emeli magasra, s el kell ismerni, hogy át is tud lendülni fölötte, mert a közel suhanó és sújtó halál közhely — de talán több is ennél. S „A tizenhat óra emlékeiből”, a kötet e záróverse éppen ebben ad tömör újat, őszinte, belülről fakadó megdöbbenést, költőnek és olvasónak egyaránt. Bizonyítva, hogy a költőnek igazán költődolga nem csupán variálni a közhelyeket, hanem — kétvállra is fektetni őket.

Elő költészetünk fontos mércéje a közéletiség vállalása.

Timár György Jerikó

című új verseskötete (*Szépirodalmi*) nem egyedül bizonyítja, hogy a költő azok közül való, akik naponta keresnek feleletet a nap kérdéseire. Írásaival sűrűn találkozunk, cikkek és glosszák, publicisztikák és satírák sorolnak ki tolla alól, indulatát egyaránt felkelti a világpolitika valamely nagy csattanója, és a nyelvhelyesség egy kicsiny zökkenője. Olyannyira, hogy a figyelmetlen olvasónak csak ilyenkor, amikor kötetével találkozunk össze, ötlök eszébe: de hiszen Timár György *elsősorban* mégis költő. S mint költő semmivel sem kevésbé elkötelezett a világ kis és nagy szóra érdemes dolgaival szemben. Tudja, hogy ezt az elkötelezettséget sokszor nem könnyű vállalni: „Hét-szer kell körbejárni — A nehéz hittel a nehéz hangszerekkel — A nehéz tudással nehéz akarattal — Hatszor zokogni fújva s aztán az omladék hegyén is — Hetedszerre...” míg Jerikó falai leomlanak — írja címadó versében. Elegáns és hajlékonyan tud mindent, ami a vershez kell, tetszés és szükség szerint vált formát, ritmust a szigorú metrumtól a prózaversig. De verseiben költői képbe simul a XX. század technikus, zaklatott, olykor borzas nyelve is. Hisz abban, hogy a vers építmény, amelyet tervezni, szerkeszteni és jól befejezni is kell: a csattanó még nem degradál rigmussá vagy sanzonná egy költeményt.

Ratkó József Fegyvertelenül

címmel megjelent kötete szerint (*Magvető*) a szerző a halállal viaskodó költők közül való. Nem ő tehet róla, hogy e nemből elgondolkodtatónak nincs egyedül. Az ő verseiben, ha a keserűség ajkára ér, érthető: nehéz életsorsa töltötte csordultig tele. De hol megható, hol megnyugtató, ahogyan küszködik ellene. A melankóliát, a beletörődést, a fegyvertelenség címádvá lett érzését mentik azok a versei, amelyekben szembeszáll az előre kimértnek tűnő végzettel, s harmadszülöttségét idézi, mint a népmesei harmadik testvérét, akinek végül sikerült legyőznie a sárkányokat: „Harmadik lettem, akinek — az a sorsa, hogy poklokot járjon, — s dolga, hogy igazat tegyen — e kacsalábon forgó világon.” (Harmadik). Szemérmes és kevés szavú költő. Mondhatnánk azt is, hogy „tömör”, ami jó, mert érzékletesen tud bánni a gondolatokkal és a nyelvvvel... Ha mégis tehetetlenséget érzünk ebben a plasztikus

szükszavúságban, az alighanem azért van, mert az olvasó sürgetni, biztatni szeretné a költőt: szabaduljon végre az árnyaktól és szabaduljon fel a gátlások alól is. Az olvasó szeretne hinni abban, hogy a pesszimizmus nem alkat kérdése (az optimizmus sem az), s a költőt a tehetség már „hivatásból” is kötelezi arra, hogy az élet megértésének teljességére törekedjék. Ratkó József második kötete ez — az olvasónak van miben bizakodnia.

A melankolikus életérzéseket előhívhatja az életkor is, csupán éppen fordítva, mint az ember gondolná: a költő, ki érzékenyebb a mulandóság jegyeire, többnyire fiatalon féli a halált és hajlott korban üdvözlözi az élet örömeit. Ennek reményében olvastuk el.

Papp Lajos Sugárút 55

címmel megjelent verseskötetét (*Magvető*). A fiatal szegedi költő birtokában van a mesterség eszközeinek, s érezhetően feszíti a mondanivaló. Az *Évvegi leltár*, a *Sírató*, az *Üveggyölkök*, a *Sugárút 55* egyes szakaszai bizonyítják a többi között tehetségét — a kötet egésze pedig igyekezetét, hogy rátaláljon témájára is, hangjára is, amely már egyedül az övé. S idő múltán bizonyára megbirkózik az enyészettel és hiábavalósággal árnyaival is. Ezt remélni és várni a költőtől az olvasó számára kötelesség, amelyre a bizalom a hitel, és e kötet a foglaló.

Hozzánk a múltban szinte minden Bécsen át jutott el, a barokktól az operettig, a felvilágosult abszolutizmustól az oldalzakállig. Történelmi közhely ez már. Mint ahogyan irodalmi közhely, hogy századunk elejének nyugatra forduló költői — talán éppen a fentiek miatt is — messze elkerülték Bécsét, amikor például kerestek maguknak. Az eredmény, a többi között, hogy az olvasó számára is felfedezést jelent, amikor a *Világirodalom Gyöngyszemei* sorozatában kezébe jut az

Oszttrák költők antológiája

Hajnal Gábor gondos válogatásában, szerkesztésében, *Mádl Antal* eligazító előszavával. Ez az előszó magyarázza meg, hogy az osztrák költészet miként került a abszolutizmus béklyójába, s e században is csak mily nehezen szabadult belőle. Amiből kitűnhet, miért nyúltak távolabbra a nyugatkereső magyar költők. Csakhogy a nyilvánvaló tétel leszögezése után kiderül az is, hogy jóval több az egyezés, a rokonság és az egymáshozhasonlítás a két nemzet költészetében, mint azt a köztudat csak sejti is. A teljességre való törekvés lehetetlensége ellenére is, az antológia nagyon bő, gazdag és sokszínű válogatás nyolc évszázad osztrák költészetéből. S miközben az említett egyezéseket magunk is felfedezzük, tőprenghetünk: nem játszik-e szerepet viszonylagos tájékozatlanságunkban — mely Vogelweidetől Traklig inkább csak kivételként jegyzett meg néhány nevet — a romantikus történelmi averzió, amely szívesen veszi egy kalap alá a népeket a monarchiával, közöttük az osztrák népet, amelyben éltek? A válasz e kérdésre — a többi között — ebben az antológiában is ott olvasható.

Bogáti Péter

Portugál partokon

Európába, s mégis olyan tájra kalauzol új könyvében *Harmat Endre*, amelyet alig ismerünk. A „Portugál partokon” — hézagpótló könyv. A felkészült világutazó újságíró könnyed stílusban, szellemes csevegő hangon mutatja be az elképesztő elmaradottság és a fényűzés ellentmondásai között élő országot. Megmutatja a mátt, de visszavisz a színes, eseménydús múltba, Spanyolország és Portugália virágkorába is. Többszörös élményt nyújt ez a könyv az olvasónak: történelmi és földrajzi ismereteket ad, tájakkal ismeret meg és hozzájárul ahhoz, hogy a mai nemzetközi élet egy területén, az eddig-nél jobban eligazodjunk (*Gondolat Kiadó, Világjárók sorozat*).

T. I.